

سکسکه خن

رواى زندگى روزمره

على هوشيار

کتاب دانشجو

سکه‌های گداخته

ربا در زندگی روزمره

علی هوشیار

ناشر: انتشارات کانون اندیشه جوان

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: القدير

کانون اندیشه جوان

سروشخانه: هوشیار علی، ۱۲۸۸ -

عنوان و نام پدیدآور: سکه‌های گداخته: ربا در زندگی روزمره / علی هوشیار.

مشخصات نشر: تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۳۲ ص.

شابک: 978-600-159-251-5

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: ربا و رباخواری. موضوع: Usury.

موضوع: ربا و رباخواری -- احادیث.

موضوع: ربا و رباخواری -- جنبه‌های قرآنی.

موضوع: بهره (فقه).

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ س۸۹/۶-۱۹۰ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۴۴۶۵۲

تهران: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۳۳۴۱-۸۸۵۰۵۴۰۲

همه حقوق محفوظ است

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
۱۷	فصل اول: ریاضت
۱۷	الف) ربا در قرآن و روایات
۲۳	ب) مفهوم ربا
۲۳	ج) انواع ربا
۲۳	۱. ربای معاملی
۲۴	۲. ربای قرضی
۲۵	د) استثنا از ربای حرام
۲۶	هـ) حیل‌های فرار از ربا
۲۷	۱. معیارهای تشخیص حیل‌های صحیح از باطل
۲۷	۱-۱. نبود قصد جدی برای معامله
۲۷	۱-۲. صدق عنوان ربا بر حیل
۲۸	۱-۳. اتحاد عرفی و عقلایی حیل با ربا

۲۸. برخی از مصادیق فرار از ربا.....
- ۲۸-۱. ضمیمه به ازای کل مبلغ سود.....
- ۲۸-۲. هبه و بخشش کل مبالغ.....
- ۳۱-۲. هبه و بخشش مقدار اضافی.....
- ۳۱-۲. قرض دادن دو طرف و گذشتن از حق (بری الذمه کردن).....
- ۳۲-۱. فروش نقدی مشروط به اجاره و حق فسخ (بیع شرط).....
- ۳۲-۲. فروش نسبه مشروط به بازپس گیری.....
- ۳۵-۷. زیادت اضافی به عنوان کارمزد.....
- ۳۵-۸. اجاره دادن سکه‌های طلا.....
۳۵. (و) ربا و دیدگاه‌های جدید.....
۳۶. ۱. اختصاص ربا به بهره فاحش.....
۳۷. ۲. اختصاص ربا به وام‌های مصرفی.....
۴۰. ۳. تفاوت ماهوی ربا و بهره.....
۴۲. ۴. ربا یک ضرورت اقتصادی.....
۴۳. ۵. اختصاص ربا به بهره غیربانکی.....
۴۴. ۶. اختصاص ربا به بهره بانک‌های خصوصی.....
۴۵. ۷. اختصاص ربا به غیر پول.....
۴۶. (ز) ربا در ملل و ادیان.....
۵۰. (ح) چند نکته درباره ربا.....
۵۵. فصل دوم: ربا و معاملات بانکی.....

- الف) زمینه ربا در برخی معاملات بانکی ۵۸
۱. دریافت کارمزد در تسهیلات ۵۸
۲. دریافت دیرکرد ۵۹
۳. خرید دین، تنزیل برات، خرید و فروش چک و سفته مدت‌دار ۶۴
۴. اوراق قرضه و مشارکت ۶۶
۵. جوایز بانکی ۷۰
۶. رضایت برداشت از حساب جاری به شرط سود ۷۱
۷. دو نوع درباره قرض الحسنه‌ها ۷۲
- ۷-۱. نحوه پرداخت وام‌های قرض الحسنه و میزان کارمزد آن ۷۲
- ۷-۲. حفظ ارزش پول در قرض الحسنه‌ها با توجه به تورم ۷۳
۸. قرارداد فروش سبد کالا (سپرده کالا) ۷۴
- ب) تکلیف مردم برای معامله با بانک‌ها ۷۵
۱. بین اشخاص حقیقی و حقوقی تفاوتی وجود ندارد ۷۵
۲. اگر تسهیلاتی از بانک‌های بدون ربا می‌گیرید ۷۶
- ۲-۱. لازم است آن را درباره خود قرارداد صرف کنید ۷۶
- ۲-۲. به نرخ تسهیلات توجه کنید ۷۷
- ۲-۳. بیشتر دقت کنید ۷۸
- ۲-۴. اگر می‌خواهید سود بانکی بگیرید، دو حالت وجود دارد ۷۸
- فصل سوم: ربا در بازارهای غیرمتشکل پولی و بازارهای سستی ۷۹
- الف) صندوق‌های فامیلی و محلی ۷۹

- ۸۲..... (ب) تبدیل قرض به طلا «استرداد قرض به قیمت طلا»
- ۸۳..... (ج) پیش‌پرداخت ودیعه مسکن اجاره‌ای
- ۸۴..... (د) واگذاری امتیاز تسهیلات
- ۸۴..... (ه) دریافت حقوق بازنشستگی بیش از میزان واریزی‌ها
- ۸۵..... (و) معامله نقدین (سکه، درهم و دینار به عنوان کالا و بهای پرداختی)
- ۸۵..... (ز) دوت به کردن معامله
- ۸۵..... (ح) سمیه سرزن یک کالا به یکی از عوضین
- ۸۷..... فصل چهارم: با و و تولیت افراد، جامعه و نظام
- ۸۷..... الف) مسئولیت نخبه‌ان دینی
- ۸۷..... ۱. نگاه عمیق‌تر در آری فقهم
- ۸۸..... ۲. طراحی شاخص‌های کاربردی با ک ک بانک مرکزی
- ۹۱..... ۳. فرهنگ‌سازی با مشارکت هنرمندان
- ۹۳..... ۴. آسان‌سازی واژگان
- ۹۴..... ۵. توجه خواص و فرهیختگان به دوری از ربا
- ۹۴..... (ب) مسئولیت آحاد مردم
- ۹۴..... ۱. توجه ثروتمندان به پرداخت‌های شرعی
- ۹۵..... ۲. تعاون بر امور خیر
- ۹۶..... ۳. میانه‌روی در زندگی شخصی
- ۹۷..... ۴. مشورت و توکل به موقع
- ۹۹..... ۵. اهمیت به حقوق مردم

ج) راهکارهای مسئولان.....	۱۰۰
۱. اعتقاد واقعی مسئولان بانکی کشور به حذف ربا.....	۱۰۰
۲. مشارکت حکومت‌ها برای رسیدگی بیشتر به ضعف.....	۱۰۰
۳. توقع بجا از بانک‌ها.....	۱۰۲
۴. بازنگری در اهداف و ابزارها.....	۱۰۲
۵. تشکیل انجمن‌های صنفی و سیاست‌های تشویقی.....	۱۰۳
۶. آمار ربا در میان مردم.....	۱۰۴
۷. تدوین منشور حقوق مشتری و نصب آن در شعب.....	۱۰۵
۸. برخورد دقیق‌تر دستگاه قضایی و بانک مرکزی با متخلفان.....	۱۰۶
۹. فرهنگ‌سازی و برخورد قوی‌تر دستگاه قضایی با احتکار.....	۱۰۷
۱۰. توجه به زنجیره‌های پیوسته و اکتاف سوءتدبیر.....	۱۰۸
۱۱. گسترش افق فعالیت بخش خصوصی.....	۱۰۹
۱۲. دقت در سود قطعی پروژه سرمایه‌گذاری و میزان ربا.....	۱۱۸
۱۳. هماهنگی دقیق‌تر نرخ تسهیلات و سود سپرده‌گذاری.....	۱۱۰
۱۴. توجه بیشتر به صاحب‌نظران واقعی.....	۱۱۱
د) نکات پایانی.....	۱۱۱
کتابنامه.....	۱۲۱
فهرست آیات.....	۱۳۱
نمایه اعلام.....	۱۳۳

پیشگفتار

سکه‌های گوناگونی، آنچه‌ای به باز معرفی و مشاهده رد پای پنهان ربا در زندگی روزمره اقتصادی مردم است. ادیان الهی به شدت در برابر ربا موضع گرفته و خطرهای آن را کوازد کرده‌اند. ربا مشکل همیشگی بشر بوده و سبب ایجاد آسیب‌های زیادی در همه حوزه‌های اقتصادی و غیراقتصادی جوامع شده است و یکی از مهم‌ترین راه‌های فلیج کردن بازارهای اسلامی به شمار می‌آید.

تحقیق پیش رو، با نگاهی گذرا و بی‌ان روان، به تبیین مختصر از ربا، مسیر تاریخی و دلایل نامطلوب بودن آن از منظر شرع است می‌پردازد.

پیشینه ربا، مفهوم ربا، نقش ربا در معاملات و ریزش بانک‌ها، پیامدهای زیان‌بار آن بر اقتصاد کشور و زندگی افراد، تکلیف مردم در برابر آن و معاملات بانکی از موضوعات خواندنی و درخور توجه این اثر است. سرانجام افزایش آگاهی مخاطبان جوان جامعه از احکام شرع در معاملات و پرهیز از ربا، هدف عمده این تحقیق است.

اثر حاضر محصول تلاش گروه نظام‌ها و مطالعات انقلاب اسلامی مرکز پژوهش‌های جوان است. این مجموعه، شاخه‌ای از شاخسار پربویار پژوهشگاه

فرهنگ و اندیشه اسلامی^۱ است که با گروه‌های علمی «پیش و اندیشه»، «مطالعات فرهنگی و اجتماعی»، «نظام‌ها و مطالعات انقلاب اسلامی»، «اخلاق، تربیت و روان‌شناسی»، «سنت‌های حوزوی و آداب طلبگی» و «ادب و هنر» به افق‌های پیش رو و گام‌های پیشرو در عرصه فرهنگ جامعه اندیشیده، آثار مفیدی به ثمر نهانده است. رشد و شکوفاندن باورها و گرایش‌های دینی، معرفی الگوهای مطلوب رفتار دینی و پاسخ به نیازها و خواسته‌های جوانان در زمینه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی از برجسته‌ترین اهداف فراوی مرکز است تا با رصد شرایط روز جامعه، به صبا موضوعات ضروری دست‌زده، پژوهش‌هایی مفید بیافریند.

مرکز پژوهش‌های جوانان در چهار سطح جوان، دانشجو، اندیشه و طلبه به تولید آثاری در قالب نشر آرایه‌های گوناگون مشغول است:

۱. «کتاب جوان» برای مخاطبان جوانی تهیه می‌شود که ۱۷ تا ۲۴ ساله‌اند و دوره متوسطه تحصیلی را سپری کرده‌اند.

۲. «کتاب دانشجو» مربوط به جوانان دانش‌پژوه در مقطع کاردانی و کارشناسی است که به‌طور معمول ۱۸ تا ۲۶ سال دارند.

۱. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با توجه به بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری درباره زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن، پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری قشرهای تحصیل کرده و نسل جوان کشور، به‌عنوان نهادی علمی-پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد. این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی، غیر دولتی و غیر انتفاعی است که در قالب چهار پژوهشگاه حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

۳. «کتاب اندیشه» برای جوانانی نگاشته می‌شود که پویایی فکری خویش را تعالی بخشیده و بر فرازی فراتر از مقطع کارشناسی قدم نهاده‌اند و به‌طور معمول کمتر از ۲۸ بهار را تجربه کرده‌اند.

۴. «کتاب طلبه» با جوانانی سخن می‌گوید که سال‌های نخست و سطوح میانم علوم حوزوی را می‌گذرانند.

کتاب پیش رو از آثار سطح دانشجوی این مرکز است.

این مرکز با قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین مرکز علمی و پژوهشی در ایران، انجام این اثر، تلاش حجت‌الاسلام والمسلمین علی هوشیار برای انجام این اثر، تلاش مدیر گروه نظام‌ها و مطالعات انقلاب اسلامی آقای سیدرضا کلوری و همکاری ارزبaban گرامی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سیدعباس موسویان و دکتر مجید رضایی را ارج نهاده، صمیمانه در انتظار نقدها و پیشنهادهای خوانندگان تشکر و تشنه نشسته است.^۱

مرکز پژوهش‌های جوان

۱. کاربکاتوره‌های به‌کاررفته در تحقیق، اثر هنرمند ارجمند آقای مازیار بیژنی و عمدتاً از روزنامه کیهان است که موجب تشکر و قدردانی مرکز پژوهش‌های جوان است.

مقدمه

اموال حرام مانده خوشبختی انسان است و با شیوع آن، عهد خدا و ولایت حجتش نیز کنار گذاشته می‌شود. مردم حرام سایه فقر را می‌گسترانند، بر فساد می‌افزایند و کوشش نیکوکاران را ناهنجاری‌ها می‌کند.

اموال حرام چهار دسته‌ای دارند که یا از پراهمیت‌ترین آنهاست. ربا به عنوان پدیده‌ای اقتصادی، دغدغه قشرهای مختلف جامعه، فعالیت بنگاه‌ها و حتی دولتمردان است. همه ادیان الهی به شدت در مقابل ربا موضع گرفته، گاهی دلایل آن را توضیح داده و خطرهای آن را گوشزد کرده‌اند. این بدین دلیل، مشکل هزاران ساله بشر است که باعث ایجاد آسیب‌های زیادی در همه حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و غیراقتصادی جوامع شده است.

در این کتاب به تبیین ربا، جایگاه آن در اسلام، معاملات آلوده به ربا، میان مردم - اعم از معاملات رایج در بورس، بیمه، بانک و بازارهای غیرمتشکل مالی - و در کنار آن نظریاتی را که برای مشروع جلوه‌دادن بهره مطرح شده، می‌پردازیم و در پایان، مسئولیت افراد، جامعه و نظام را در قبال مسئله ربا بیان خواهیم کرد.

هدف این نوشتار، بهبود فرهنگ عمومی مردم مسلمان در ارتباط با معاملات در بازارهای مختلف، مسئله ربا و افزایش مطلوبیت زندگی در پرتو شناخت احکام آن

است. در این باره پاسخ‌های مراجع تقلید گاهی مستقیم بوده و البته بیشتر اقتباس شده‌اند. بر این اساس، کتاب پیش رو از چهار فصل تشکیل شده که در فصل اول، مباحث مربوط به ربا، تعریف، تاریخچه، ربا در ادیان و انواع ربا، در فصل دوم، ربا در معاملات بانکی، در فصل سوم، ربا در بازار غیرمتشکل پولی و در فصل چهارم نیز ربا و مسئولیت افراد، جامعه و نظام مطرح شده است.

این مجموعه موضوعات، مطالب و مصداق‌های سودمند و کارگشایی از مسئله ربا را جمع‌آوری کرده و با زبانی شیوا و قالبی کاربردی در اختیار مخاطبان می‌نهد تا با پاسخ‌هایی سودمند درباره یکی از مسائل زندگی روزمره خود دست یابند و بسته به منابع برای بهبود و رشد فرهنگ دینی در مواجهه با مقوله ربا، شناخت آن و برهیدن آن فراهم آید.

درباره موضوع این تحقیق مطالب مرتبط بسیار دیگری چون اهداف جزیی آموزشی، متن کامل آیات، روایات و مطالب تکمیلی در وبسایت www.yarl.persianblog.ir مطرح شده که در اختیار خوانندگان قرار می‌گیرد و منتظر دیدگاه‌های مخاطبان گرامی در رایانه Hoosh@Iran.ir یا شماره تماس ۰۹۱۹۲۲۲۰۹۴۵ خواهیم بود.

در پایان، صمیمانه تلاش‌های استادان گرامی، آقایان حاجت‌الاسلام دکتر موسویان و حاجت‌الاسلام دکتر رضایی را در راهنمایی و ارزیابی این تحقیق ارج می‌نهم.

به امید توفیقات الهی

۱۳۹۳/۴/۱۵

علی هوشیار